

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 718

מסכת שבת קמ"ד - ק"נ ♦ כלאים ו', ט' - ז', ה'

בס"ד, י"ד אדר תשע"ג

השבוע בגליון

- ♦ בישול סממנים במשכן
- ♦ האם יש מצות תענית בראש השנה?
- ♦ יום טוב של ראש השנה
- ♦ שמן כותנה לפסח

- ♦ דינו של חלב שנחלב תוך כדי חילול שבת
- ♦ חלב יום חול של רפתות מחללות שבת
- ♦ דינו של סיר שבישלו בו תוך חילול שבת
- ♦ הכנת תה בשבת קודש

דבר העורך

תחנה סופית

הסיפור הבא לא אירע בפורים, אך למען האמת, פלא הוא הדבר.
היה זה לילה רגיל. סהר ישנוני תלה בעצלתיים מעל גגוני התחנה המרכזית הישנה בתל אביב, והפיץ מנגוה על האבק והלכלוך שהצטברו עליהם במהלך היום. פועלים לאים חפנו לכלוך ביעיהם, והביטו בייאוש ברוח החמה הזורה את עמלם לכל עבר. בליל של אנשים שבעי-יום השתפך אל המתחם מכל מרחבי העיר ההומה, כמו מצאו בו מפלט ומרגוע מתהפכות היום, ומנועי דיזל פלטו עשן שחור אל החלל האביך בנהמות שואגות, משל היו מזרזים את הנוסעים לעלות עליהם פן יבולע להם. **בין** המזדרזים אל רציפי התחנה המרכזית נדחף יהודי בעל ארשת פנים דאגה. עליו להגיע לנתניה. עכשיו. הנהגים בישרו לו בחצי-פה, כי אין קו ישיר לנתניה, אך הוא לנתניה חייב להגיע. עליו למצוא נהג אוטובוס שכבר נלאה מלסרב לפניות הנוסעים, ולבקש ממנו כי יורידו על אם הדרך, בואכה נתניה. משם כבר יסתדר.

לשמחתו, הנהג האיר לו את פניו. איש נחמד, שהביט לעברו דרך זכוכיות מגדלת והפטיר תוך הרמת גבות: "מה שתרצה". למראה פניו המופתעות של הנוסע, סיפר הנהג: "היום כבר ביקשו ממני דברים קשים בהרבה, להוריד אותך בנתניה זו בכלל לא בעיה".

האוטובוס יצא לדרכו. נוסע סקרן שישב ליד הנהג ונמנה על האנשים הבטוחים כי הנהגים הם אנשים הנהנים לשוחח שיחות של בטלה ורק מפני כן בחרו לעצמם מקצוע זה, פנה אליו: "נו, מה כבר ביקשו ממך היום?".

הנהג נענה לאתגר וסיפר: "בצהריים עלה אדון בן חמישים, שישים או שבעים, התיישב מאחורי ואמר

דף קמ"ד/א

דינו של חלב שנחלב תוך כדי חילול שבת

כידוע, בשבת קודש אסור לחלוב, כפי המבואר גם בסוגייתנו.

קיימות שיטות רבות בראשונים מפני מה אסור לחלוב בשבת, והאם הדבר אסור מן התורה או מדרבנן. להלכה נקטו הפוסקים כי חליבה אסורה מן התורה מפני איסור "מפרק", שהוא תולדה של אב מלאכה "דש". כלומר, פירוק החלב מדדי הבהמה הוא כפירוק התבואה מתוך המוץ (כן דעת הרי"ף והרמב"ם, ה"ל שבת פ"ח ה"ל ז', עיין "חיי אדם" סימן י"ד סעיף ח', "אגלי טל" מלאכת דש סימן י"ב, ועוד). במאמר שלפנינו נעסוק בדינו, במעמדו ובהגדרתו של חלב שנחלב בשבת קודש, תוך כדי חילול שבת רח"ל. הפוסקים נדרשו לדון בנושא, מאחר שיש רפתות שבעליהן לא הסדירו את הפעולות הנדרשות כדי למנוע את חליבת הפרות תוך כדי חילול שבת, ויש לברר אם הוא מותר בשתייה, שהרי אוכל שנעשה ונוצר בשבת על ידי איסור שבת, אסור באכילה במקרים מסויימים. להלכה נפסק כדעת רבי יהודה, שהמבשל בשבת במזיד, המאכל אסור לו לעולם ולאחרים הוא אסור עד מוצאי שבת (שולחן ערוך אור"ח סימן ש"ח סעיף א'). ברם, בעל מגן אברהם דן, אם יהודי שהתבשיל בושל עבורו, נקנס שלא יאכל את המאכל לעולם, כפי שחכמים קנסו את המבשל בעצמו. הוא מסיק, כי לאור הכלל שקבעו חכמינו ז"ל, ש"אין אדם חוטא ולא לו", יש להניח שהחוטא לא ישוב על פעולת העבירה עבור זולתו, ולפיכך הכריע, כי האדם שעבורו בושל המאכל אינו כלול בתקנת חכמים זו, והוא רשאי לאכול מן המאכל במוצאי שבת.

אולם, בעל כתב סופר (שו"ת, אור"ח סימן נ') מבהיר, כי אין הדברים אמורים אלא במקרה בודד שאירע ולא בפעילות קבועה. היה זה כאשר הוא נשאל על אודות אכסניה בבעלות יהודית, בה נרמסה השבת ברגל גסה ובישלו בה כביתר ימות השבוע. הוא הורה, כי במקרה זה האוכל אסור על כל אדם, מפני שהוא בושל עבורו תוך חילול שבת, מאחר שבעלי האכסניה מבשלים את האוכל עבור הבאים בצל קורתם, ולא עבור עצמם.

הוא מוסיף וכותב, כי אף יהודי שעבורו בוודאי לא בושל המאכל בשבת, אינו רשאי לאכול בפונדק זה, שהרי הקונה מסייע בידי עוברי עבירה, ואף עליו לחוש לאיסור "לפני עור לא תתן מכשול".

לפיכך, יהודי אינו רשאי לשתות חלב שנחלב בשבת תוך חילול שבת.

חלב יום חול של רפתות מחללות שבת: עדיין לא תם הדיון לגבי רפתות אלו. תינח חלב השבת אסור בשתייה, עדיין יש לברר מה דינו של חלב רפתות אלו שנחלב ביום חול.

צעילוי נשמת

הר"ד **מרדכי שלום לויטס** ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל

נלב"ע י"ח באדר א'

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו משפחות הלפרן שיחיו קרית קרניזי - גבעת שמואל

צעילוי נשמת

הר"ר **שלום ז'יטניצקי (בודה)** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע פורים, י"ד באדר תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ד אריה ודורה יעקבסון הי"ו

נר ה'
נשמת
אדם

דינו של סיר שבישלו בו תוך חילול שבת: שרשו של הדיון הוא בדברי הרשב"א (ש"ת, ח"א סימן קע"ה) אשר נשאל לגבי בישול בשבת לחולה מסוכן, והשיב, כי הואיל ובמקרה זה הבישול מותר, הקדירה אינה נאסרת. בעל מגן אברהם הסיק מדבריו (או"ח, סימן ש"י"ח ס"ק א'), כי כאשר הבישול נעשה באיסור - אף הסיר נאסר, וכן פסק המשנה ברורה (שם, ס"ק ד').

פוסקים אחרים חולקים וסוברים, כי יש לחלק בין איסורי אכילה הנטמעים בסיר, לבין בישול בשבת, בו המאכל עצמו אינו נאסר אלא האדם על האדם לאכלו, ולפיכך, מאכל זה אינו נחשב "מעשה אסור" (יד יהודה, יו"ד סימן צ"ט, י"ח).

ומכאן לגבי החלב. מאחר שבמחלבות מפסטרם את החלב, הרי שלפי שיטת המגן אברהם, לכאורה, אין לפסטר חלב שנחלב בימות החול בכלי הפיסטור שבהם מפסטרם חלב שנחלב בשבת. הגד"ש זולדן שליט"א (קונטרס נתיב החלב עמוד 84) כותב, כי יש לצדד להתיר, מפני שיש להבדיל בין האיסור שהוטל על עושה העבירה לבין האיסור שהוטל על היהודי שעבורו בושל המאכל. היינו: על עובר העבירה הטילו חכמים קנס חמור, ועבורו המאכל הרי הוא "מאכלות אסורות", וככאלו הם פולטים טעם אסור ואוסרים גם את הקדרות בהן הם מתבשלים. ברם, כלפי אחרים, שעבורם בושל המאכל, אין הוא "מאכלות אסורות" אלא חכמים קנסום לבל יאכלום כדי שלא להביאו לידי מכשול נוסף. כלפיהם אין כאן סירים שבלעו "מאכל אסור".

לא זו בלבד, גם איסור מסייע ולפני עוור, הנזכר על ידי ה"כתב סופר", אינו שייך במקרה זה, מפני שאיננו דנים על שתיית החלב שנחלב בשבת, אלא על שיירים זעירים ממנו שנבלעו בסיר ונפלטו אל החלב שנחלב ביום חול, ובקניית חלב שנחלב ביום חול, איננו מסייעים לחליבה בשבת.

דף קמ"ב/כ כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת

הכנת תה בשבת קודש

האם מותר בשבת קודש לשפות מים רותחים על עלי תה כדי להפיק מהם תמצית תה לשתייה לכבוד שבת קודש?

בדיון זה עסקו האחרונים, והוא מושתת על אחד הכללים היסודיים שנאמרו במשנתנו לגבי הלכות בישול בשבת: "כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת". כלומר, אין איסור לחזור ולבשל בשבת מאכל שכבר התבשל בערב שבת. כלל זה ידוע בנוסח הבא: "אין בישול אחר בישול".

בשבת בבוקר מותר ליטול כנף עוף קרה מן המקרר ולהכניסה אל קדרה רותחת שזה עתה הורדה מן האש. טעם הדבר: הבישול השני חסר חשיבות, ואינו נחשב "מלאכת מבשל". להלכה, היתר זה מתייחס למאכל שהתבשל לחלוטין בערב שבת, ורק למאכל יבש, ולא למשקה, או למאכל שיש בו נוזלים [ראוי לציין את דעת הראשונים הסוברים, כי אין בישול אחר בישול אך יש בישול אחר אפייה ואחר צליה, ולפיכך, אין להכניס חלה או דבר מאפה לתוך קדרה רותחת].

כאשר אנו מבקשים לבדוק אם מותר לבשל עלי תה בשבת, אין כוונתנו לעלי תה שלא בושלו, חלילה וחס! פעולה זו אסורה בתכלית! אלא כוונתנו לעלי תה שכבר בערב שבת הוכנה מהם תמצית, אך היא כלתה ועתה מבקשים לשרות שוב את עלי התה ברותחים כדי להפיק מהם תמצית נוספת. בישול אחר בישול. כדי לדעת אם הדבר מותר או אסור, עלינו להפנות את מבטנו אל מקור איסור מלאכת "מבשל", אומרים האחרונים, או אז נדע אל נכון אם מותר הדבר.

בישול סממנים במשכן: כידוע, המלאכות האסורות בעשייה בשבת הן הפעולות שנעשו בעת בניית המשכן. מלאכת "מבשל" נאסרה בשבת, מפני שבמשכן בישלו את ה"סממנים", להכנת צבעים ליריעות המשכן ולבגדי הכהונה. והנה, מדברי הרא"ש (פ"ג, סימן י"א) עולה, כי סממנים שבושלו ושווה בישולו כדי להפיק מהם צבע נוסף, אינם נחשבים כסממנים מבושלים שפעולת הבישול השנייה שלהם אינה חשובה, אלא כל סדרת בישול נוספת, הרי היא בישול בפני עצמו שחייבים עליו, מפני ש"הם צריכים בישול לעולם".

החתם סופר (ש"ת, או"ח סימן ע"ד) מסביר את כוונת דבריו, כי דווקא פעולת בישול נוספת של מאכל שהתבשל כל צרכו אינה נחשבת כבישול חשוב, מפני שהבישול כעת נועד לחממו ולא לבשלו. חימום אינו בישול. שונים הם פני הדברים בבישול סממנים, שאותם בישלו כדי להפיק מהם צבע, וכל עוד ממשיכים לבשלם כדי להפיק מהם צבע, מלאכת בישולם לא הסתיימה.

מעתה, לכאורה, עלינו לאסור את בישולם החוזר של עלי התה, שכן, אנו מבקשים להפיק מהם טעם נוסף על הטעם שהופק מהם בבישול הראשון. האם אין פעולה זו זהה לבישול חוזר ונשנה של סממנים? אכן, יש הסוברים כן להלכה (ראה שביתת השבת פתיחה להלכות מבשל אות כ), וע"ש בסעיף כ"ד). אך אחרים טוענים כי לכשנעמיק חקור בשרש פעולת בישולם הנשנה של הסממנים נבחין, כי פעולת בישול נוספת מפיקה צבע נוסף, שלא הופק בבישול הקודם, ואף גווני שונים וטבעו שונה. הרי אומר, אין כאן "בישול אחר בישול"; החלק המתבשל כעת לא התבשל מעולם לדרגה הרצויה כדי להפיק את הצבע המופק ממנו כעת. הגדרה זו אינה הולמת את עלי התה. הללו נותנים את המיטב בעת חליטתם בפעם הראשונה. אחר כך, כאשר שבים וחולטים אותם, אינם הם מעניקים אלא את השאריות שנותרו מן הבישול הקודם, אין לפנינו בישול נוסף, יצירה חדשה וחשובה, אלא "בישול אחר בישול" (שם, אות ע"ה).

לי שהוא עיף מאד. "עשה לי טובה, תעיר אותי בעפולה".

שמע השיחה הגיע אל מיודענו השואף נתניהה. שמורות עיניו עמדו להעצם. זו תקופה ארוכה שהוא נתון בחרדה גדולה בעטייה של פרשה שגולל עליו שותפו לעסקים, לא ארך הזמן עד שאזר אומץ, קם מכסאו ופנה אל הנהג: "אולי גם אותי תעיר, כשנגיע לנתניה?"

- **אין** בעיה. רק תאמר לי באיזה ספסל אתה יושב?

- **בספסל** החמישי ליד החלון.

- **לך** לישון. יהיה בסדר. לילה טוב.

- **תראה**, אדוני. לא נעים לי לומר. אבל כשאני ישן... לפני הלילה אני שם סוללה של שעונים מעוררים סביב מיטתי, וגם אותם אני שומע רק אחרי שהשכנים מתקשחים. אז, תעיר אותי חזק. אל תתבייש. בקיצור תעשה כל מה שצריך כדי להוריד אותי מן האוטובוס.

- **אל** תדאג אמרתי לך. אתה באוטובוס לא תשאר.

- **אני** מודה לך מאד, אדוני.

האוטובוס יצא מפאתי העיר. שאון חרישי בקע ממערכת המיזוג המעולה. הנהג עמעם את התאורה הפנימית באוטובוס, ומיודענו שקע בשינה נעימה.

לימים, כשניסה לחזור את שאירע במהלך שנתו נזכר, כי יתכן שתוך כדי שנתו עלו באזניו צעקות חרוץ-אף וחימה, קולות של דחיפה והמולה, חבטות ומלמולים נרגשים, אך בעת שישן בנעימים לא היה לו כל ספק, כי הם היו חלק מחלום נפלא שהתרגש עליו.

האוטובוס גלש באיטיות לתחנתו האחרונה, ומיודענו ניעור לטפיחה קלה על השכם. "אדוני. הגענו חיפה".

- **חיפה?**

- **כן**. מה חשבת, נוסעים לאמריקה?"

- **אבל** אני ביקשתי ממך לעזור לי בנתניה?"

- **התשמע**, אם היית מבקש ממני לעזור לך בנתניה, הייתי עוזר לך. מה אתה חושב? היה פה איזה נוסע שישב בספסל החמישי, בצד שמאל, כאן בצד המקביל אליך. הוא ביקש ממני להוריד אותו בנתניה, והוא הזהיר אותי, שגם אם הוא ישן חזק ולא מתעורר, אוריד אותו מהאוטובוס בכח.

אל תשאל מה היה פה.

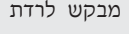
הוא בכלל היה ער. עצרתי את האוטובוס בצומת של נתניה, המתנתי שיירד, אבל הוא לא ירד. ניגשתי אליו, חשבתי אולי הוא נוהג לישון עם עיניים פקוחות. הפצרתי בו לרדת, אבל הוא הסתכל עלי בעיני עגל. הבנתי שיש לי פה עסק עם חולה ירח. התחלתי להזכיר לו שהוא ביקש שאוריד אותו בנתניה, אבל הוא התחיל לרטון ולצעוק, "לא ביקשתי ממך, מה אתה רוצה ממני?". לא היתה לי ברירה. הבן אדם ביקש, אני עושה. תפסתי אותו עם המזודה שלו, גררתי אותו מוחץ לאוטובוס, בסיוע של כמה אנשים טובים שהבינו מה קורה פה, ובסופו של דבר, אחרי מאבקים מתישים הצלחתי לסגור את הדלתות של האוטובוס ולהמלט על נפשי מהמשוגע הזה.

תאמיני לי, כשאתה פותח את היום שלך באוטובוס, אף פעם אין לך מושג איך הוא ייגמר.

בקיצור, אם היית מבקש לרדת בנתניה, חביבי, היית בנתניה?"

- **אדוני** הנכבד, אני הוא האיש שביקש לרדת בנתניה. אני יושב בספסל החמישי בצד ימין, ואתה הורדת את האומלל שישב בספסל החמישי בצד שמאל...

הנהג המסור לא ידע את נפשו, ומיודענו למד לקח, כי כאשר דבר חשוב עומד על הפרק לא הולכים לישון. אם לא תשאר ער - לא תגיע.

החיים זורמים. שועטים. מתקדמים. רצים. עפים. **ברוך** ה', אנשים רבים מאד זכו להצטרף אל לגיון לומדי הדף היומי, מתוך הפנמה והבנה, כי זה הדבר שצריך לעשות, וכשצריך - עושים.

מאידך, עצם העובדה שב"מאורות הדף היומי" עדיין

לא הקימו שיעורי דף היומי שמספר המשתתפים בהם זהה למספר המתפללים בבתי הכנסיות מוכיחה, כי ככל הנראה יש אנשים הסומכים על כך, שבעתיד, לכש... יתחילו ללמוד. כאשר יהיה... אחרי ש... כבר נתפוס את הרכבת ונצטרף אליה. די להקשיב לנהייתם של יהודים מבוגרים שלא השכילו להצטרף לשיעורי תורה בצעירותם, כדי להבין, שאם נרדמים צעירים, מתעוררים קשישים.

★ ★ ★

הרימו את כוס היין של פורים, ליגמו לגימה הגונה והבטיחו לעצמכם ולביתכם, כי בשנה הבאה כעת חיה, כבר תזכו לסיים את המסכת הרביעית במסגרת הדף היומי! אכן כן, מיום פורים זה עד יום פורים הבא, יילמדו ארבע מסכתות ושליש מסכת במסגרת הדף היומי.

כה לחיי!!!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קמט/ב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה

טעם ברכת "ברוך שפטרני"

הטעם שהאב מברך "ברוך שפטרני מעונשו של זה" בעת הגיע הבן לגיל מצוות הוא, בפשוטו של דבר, משום שעד עתה האב נענש בעבור עוונות הבן.

אלא שבלבוש נאמר להיפך: עד עתה נענש הבן בעוון האב, שכן בנינים קטנים מתים בעוונות אבותיהם (מובא במג"א סימן רכ"ה ס"ק ה'). מדוע, לשיטתו, האב מברך ברכה זו? בעל מחצית השקל (שם) מבאר מפני האמור כאן, שכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. מברך, איפוא, האב על שכבר לא ייענש בנו, ואז יישועה היא גם לו עצמו...

המשנה ברורה פוסק להלכה (סימן שי"ח ס"ק ל"ט), כי מותר בשבת לערות מים רותחים מכלי ראשון על עלי תה שבושלו בערב שבת [ועיי"ש באיזה אופן נחשב שנתבשל בע"ש]. הוא מסיים ב"עצה מובחרת" לכל יהודי, כי יכין די תמצית תה מערב שבת, כדי שבכל זאת לא יזדקק לכך בשבת קודש. [יש להעיר, כי כאשר עלי התה התייבשו לחלוטין, ובישולם בעבר אינו ניכר בהם, יתכן שאין היתר להערות עליהם רותחין; עיין כלכלת שבת, אופה].

דף קמח/ב השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה

האם יש מצות תענית בראש השנה?

בקדמונים מובאת דעה לפיה צריך להתענות בראש השנה!

כך מביא הבית יוסף (או"ח, סימן תקצ"ז, ד"ה כתב הכל בו). אך הפוסקים טורחים להוכיח ממקורות שונים ובהוכחות שונות כי הדבר אינו נכון.

בטרם נחל להתייחס לדבריהם, נדגיש, כי לא זו בלבד שאין צורך להתענות בראש השנה אלא הדבר אף אסור, כפי שכתב המרדכי (ראש השנה, סימן תש"ח): "אסור להתענות בראש השנה" [ע"ש שהוא מן התורה]. המשנה ברורה מציין (שם, ס"ק א') כי "מצוות ושמחת בחגך שייך גם בו, שנקרא חג".

יש המוכיחים זאת מן האמור במפורש בנחמיה (ח/י) על ראש השנה: "אכלו משמנים ושתו ממתקים" (עיין ביאור הגר"א שם ס"ק א'; באר היטב שם ס"ק א').

על השיטה הסוברת כי מותר לצום בראש השנה, רבו התמהים.

הט"ז (שם ס"ק א') כותב, כי בידיו "ראיה שאין עליה תשובה", שאין שמץ נכונות בכך שיש לצום בראש השנה. על אלישע הנביא נאמר כי אכל אצל השונמית, ובזוהר הקדוש מובא, כי אותו יום ראש השנה היה. ראייתו זו גררה תגובות רבות מאת האחרונים אשר דנו אם דברי הזוהר מתייחסים לאותו יום בו אכל אצל השונמית או ליום אחר (עיין פרי מגדים; אליה רבה; ויד אפרים, שם).

וגם דחיות יש לראיות אלו. יתכן שראש השנה באותן שנים חל בשבת, או אז הכל מודים שאין מתענים (הגהות חתם סופר לשו"ע שם, ועיין נזירות שמשון בסוף השו"ע). הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל דוחה זאת בכך, שיתכן שלשיטה זו יש להתענות רק בעת חורבן בית המקדש, שכן, כמקובל, תענית באה חלף קרבן, כמאמרנו בסיום תפילת מנחה בתענית נדבה, ובנוסח "תפילה זכה" בערב יום כיפור, "מיעוט חלבנו וכו'" (חכמת שלמה, שם).

יום טוב של ראש השנה: החתם סופר זצ"ל כותב, כי מטבע הלשון של חכמינו ז"ל (ר"ה כט/ב), "יום טוב של ראש השנה", מעיד כאלף עדים כי אין מתענים בו, שהרי אין יום טוב אלא יום שיש בו אכילה ושתיה.

שאלה גדולה נשאלה מסוגייתו על שיטה זו. בגמרתנו מובאת משנה (ממסכת שביעית פ"י משנה ב'), כי השוחט את פרתו והלווה מבשרה בראש השנה של מוצאי שביעית, הרי השביעית משמטת את הלוואתו, אם יומו הראשון של ראש השנה חל בל' באלול, או אז בא' בתשרי פקע החוב [מצוות התורה, כי בבוא שנת השמיטה פוקעים החובות הכספיים שלא נפרעו, למעט במקרים מסויימים. ראה משנה שביעית פרק י']. הגמרא שואלת, הרי ממילא אין תובעים הלוואה שניתנה לצורך יום טוב, ולהלוואה שכזו אין צורך בהפקעתה על ידי השביעית. הואיל והטעם לכך שהלוואת יום טוב אינה ניתנת לתביעה הוא מפני שמחת יום טוב, הרי לנו במפורש, כי גם בראש השנה קיימת מצוות שמחת יום טוב באכילה ובשתיה (דעת תורה, סי תקצ"ז).

שאלה זו ודומותיה (עיין ביאור הגר"א שם) מוכיחות, כי גם לשיטה זו, כליל ראש השנה מצווה לאכול ולשמוח (דעת תורה; חכמת שלמה, שם, עפ"י מגן אברהם שם, ס"ק ג').

אחרים כתבו כי אין כוונת שיטה זו אלא שמותר לצום עד שש שעות ביום (דעת תורה, שם, בשם שו"ת מהר"א).

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

כלאים, פרק ז', משנה ב': אף צמר גפן אסור ואינו מקדש

שמן כותנה לפסח

פעם אחת בששה סדרי משנה [ולמעשה בכל התלמוד הבבלי כולן] נזכר 'צמר גפן', הוא הכותנה - במשנתנו.

'צמר גפן' או 'גפן צמר', מהו המונח הנכון? לפנינו במשנה 'צמר גפן', אבל בכמה כתבי יד וראשונים [ראה משנה עם חילופי נוסחאות הוצאת מכון התלמוד הישראלי], וכן במקום אחד בתלמוד הירושלמי (לעיל, פ"ב ה"ג), הגירסא היא 'גפן צמר' או 'גפן הצמר'. בעל מלאכת שלמה מביא את דברי רבי יהוסף אשכנזי המבאר: הצמר הוא הכותנה, והגפן הוא שמו של הצמח. כאשר מדברים על הכותנה עצמה, מכנים אותה 'צמר גפן', כלומר צמרו של הגפן; ואילו כאשר מדברים על הצמח עצמו, מכנים אותו 'גפן הצמר', כלומר הגפן שמגדלת צמר [בכך מתכוונים להבדיל בין גפן זו לבין גפן של ענבים]. לדבריו, אכן יש

חדש!!!

השיעור היומי
בדף היומי,
מתחברים לדף
מכל מקום בכל שעה

מפי המג"ש

הרב אשר קובלסקי שליט"א

בטל': **073-2951342**

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לגרוס כאן 'גפן צמר', ואין בכך סתירה לכינוי 'צמר גפן' הרווח בפי-כל וכן בפי הראשונים [למשל רש"י ברכות כח,ב, ובשבת כא,] - כי כאן עוסקים בצמח עצמו ולא בצמרו, ולכן שמו שונה.

מגרעיני הכותנה מייצרים שמן הראוי למאכל, ולפיכך יש לדון מהי הגדרתו של צמח זה, ירק או קטנית. לדיון זה יש השלכות רבות, וביניהן: קביעת השנה שאליה משתייך צמר הגפן לדיני שביעית ומעשרות; שכן, בירק הולכים אחר הלקיטה ובקטניות אחר שליש הגידול. וכן איסור קטניות בפסח למנהג בני אשכנז [וראה דרך אמונה, כלאים, פ"ה הלכה י"ט, ד"ה צמר גפן, שהביא בשם הרדב"ז "שהעלין שלו בעודן רכין ראויים לאכילה"].

הבה נבדוק אם אפשר להסיק ממשנתנו מהי הגדרתו של צמח זה.

ובכן, במשנה אומר רבי מאיר: "אף צמר גפן אסור ואינו מקדש". יש מפרשים (ראה מלאכת שלמה, ותפארת ישראל; וראה גם שנות אליהו, והם גם מסתייעים בירושלמי שדבריו נוטים לפירושם) כי מדובר **בזרעים שנזרעו תחת צמר גפן**. רבי מאיר נוקט שחז"ל החמירו לאסור לזרוע בסמוך לגפן הצמר מפני מראית העין, לפי שהיא דומה לגפן, ולכן יש להרחיק זרעים ממנה כשיעור הרחקה מגפנים, אך לא החמירו לאסור את הכלאים. לפי פירוש זה איננו למדים מאומה ממשנתנו על הגדרתו של צמר גפן, כי אין כאן דיון במהות אלא במראית עין.

ברם, הרמב"ם, ואחריו רבי עובדיה מברטנורה מפרשים כי מדובר **בצמר גפן שנזרע תחת הגפן**; רבי מאיר מיקל וסובר שצמר גפן אינו מין ירק (ראה תוספות יום טוב שמגיה כך בדבריהם) אלא מין קטנית (ראה שו"ת מנחת יצחק, ח"ג סימן קל"ח, אות ב'), והואיל ולא נאסרו בכלאי הכרם אלא תבואה וירקות (ראה רמב"ם, הלכות כלאים, פרק ה'; הלכה א'; ועוד שם, הלכה ו'. וע"ש בדרך אמונה בדעת הרמב"ם ודעת שאר ראשונים, ובשו"ע יו"ד, סימן רצ"ו, סעיף ב'), וזריעת צמר הגפן אינה אסורה אלא מדרבנן - אין נאסרים בהנאה הגידולים שנזרעו בכלאים. זו היא דעתו המקילה של רבי מאיר, אך חכמים סוברים שגם צמר גפן הוא מין ירקות ולפיכך הוא אסור בכלאי הכרם.

אכן, הרמב"ם (הלכות כלאים, פרק ה'; הלכה י"ט) והשולחן ערוך (יו"ד סימן רצ"ו, סעיף י"ד) פוסקים כדעת חכמים שצמר גפן הוא מין ירק ואוסר כאשר נזרע בכרם, ולפיכך לגבי שנות המעשר הולכים אחר לקיטתו.

אולם לגבי שימוש בשמן כותנה בפסח, הלכה למעשה, בעל מנחת יצחק (שם) אינו מתיר את השימוש בו, מפני שזרעי הכותנה דומים לקטניות שעליהם גזרו הגאונים שאין לאכלן בפסח [וע"ש שהוכיח וביסס את דבריו מתשובותיהם של גאוני הדורות שכל שמן הנוצר מזרעים כזרע פשתן וקנבוס נוהגת בו תקנת הגאונים].

לעילוי נשמת
הר"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

הוקדש לעילוי נשמת
מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה
ב"ר שלמה אליהו גולדברגר ז"ל
נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **שלמה פלדמן** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת
הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

הפעם לומדים עירובין בשלמות

הפעם לומדים מסכת עירובין עם הגמרא המושלמת של "מאורות הדף היומי"

להזמנת הגמרא: 1700-500-151